

HANDLINGSPLAN
VÅLD I NÄRA RELATION
2017-2020

HANDLINGSPLAN

2017 – 2020

Inledning

FN:s allmänna förklaring från 1948 för mänskliga rättigheter anger att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. Detta är en grundläggande värdering i arbetet för att bekämpa mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld. Alla former av våld mot kvinnor är en form av könsrelaterad diskriminering, ett hinder för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. År 1993 antog FN:s generalförsamling, Deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor. Deklarationen innebär att våld mot kvinnor inte är en privat angelägenhet. Våld mot kvinnor är enligt deklarationens första artikel, *"varje könsbetingad våldshandling som resulterar i eller sannolikt kommer att resultera i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande vare sig det sker offentligt eller privat."* Här definieras mäns våld mot kvinnor klart och tydligt som ett samhällsproblem. Våldet är ett uttryck för historiskt ojämlika förhållanden mellan kvinnor och män, där män är överordnade kvinnor. Våld som begrepp hänvisas generellt till en [aggressionshandling](#) som innebär att en eller flera personer avsiktligt tillfogar en annan person eller personer [fysiskt trauma](#). I de allra flesta länder är det olagligt för civilpersoner att [uppsåtligen](#) tillfoga en annan människa skada. Inom juridiken omfattar de olika [våldsbrotten](#) i allmänhet brott som [misshandel](#), [mord](#), [dråp](#), [våldtäkt](#), [rån](#) och [våld mot tjänsteman](#). Med våld avses som regel också handlingen att avsiktligt tillfoga en annan människa [psykisk](#), [emotionell](#) eller social skada.

Bakgrund för handlingsplanen

Politikerna i Bergs kommun har sett ett behov av utökat arbete inom området för våld i nära relation och har därför bland annat beslutat att tillsätta tjänster som arbetar med specifik inriktning på området. En del i detta arbete är att se över kommunens handlingsplan inom ämnet.

En handlingsplan för kvinnofrid – mot våld i nära relation, antogs 2012-08-22 av kommunens vård- och socialutskott. Vid genomgång av denna handlingsplan framgår att den främst har riktat sig mot mäns våld mot kvinnor och våld mot barn. Utifrån kommunens skyldighet gentemot alla målgrupper i samhället behöver handlingsplanen förnyas för att i största möjliga mån gälla alla innevånare i kommunen. Den nya handlingsplanen har som mål att rikta sig till alla individer som utsätts för någon form av våld från närstående samt förövaren.

Denna handlingsplan är främst utformad med hjälp av Socialstyrelsens *Våld – handbok om socialtjänstens och hälso-sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* samt Socialstyrelsens SOSFS 2014:4 *Föreskrifter och allmänna råd, Våld i nära relationer*. Handlingsplanen ska godkännas av områdeschef för socialtjänst och bistånd samt godkännas och fastställas av verksamhetsnämnden som har det övergripande ansvaret.

Avgränsning

Denna handlingsplan har viss avgränsning. Denna handlingsplan kommer inte att behandla hedersrelaterat våld och förtryck, könstympning och sexhandel. Dessa företeelser är förvisso förknippat med våld och övergrepp som innefattas av kommunens skyldighet gentemot brottsoffer och våldsutsatta. Anledningen till avgränsningen är att det finns bakomliggande mekanismer som kan kräva annan förståelse och agerande, och har därför separata handlingsplaner och rutiner.

Konsekvenser av våldet

Enligt Socialstyrelsen finns en stark koppling mellan våldsutsatthet och fysisk och psykisk ohälsa. Kartläggningar visar på att den som blivit utsatt för våld och sexuellt våld har större risk att drabbas av depressioner, symtom på PTSD, självskaumbeteende och riskbruk/missbruk av alkohol och droger. Fysiska problem som är vanligt i denna grupp är huvudvärk, mag-tarmproblem, nackbesvär samt yrsel.

Den utsatte drabbas oftast även av sociala och ekonomiska konsekvenser. Det kan bland annat vara isolering, dålig tillit till andra och sig själv, akuta bostadsproblem, dyrare levnadsomkostnader, sjukskrivning m.m.

När det gäller samhällets omkostnader finns det få studier. I en analys som Socialstyrelsen gjorde 2006 uppskattade de kostnader upp till 3,3 miljoner per år. Då var inte kostnader för läkemedel, tandvård, psykiatrisk vård samt barns skador och lidande inräknat.

En annan svensk studie från 2011 beräknades samhällets kostnader till minst 2,5 miljarder årligen, (*SOU 2015:55*). I denna beräkning inkluderades kostnader för insatser inom hälso-sjukvård, kommuner, statliga myndigheter, frivilligorganisationer samt produktionsbortfall i samband med sjuklighet och dödsfall. Kostnader relaterade till korttidssjukskrivning, egenvård och socialtjänstens insatser utöver skyddat boende ingick inte.

Uppskattningsvis handlägger Försäkringskassan 11 000 fall årligen som rör kvinnors sjukskrivning eller rehabilitering relaterat till våld i nära relationer. Regeringen har under 2017/2018 gett uppdrag till Inspektionen för socialförsäkringen att undersöka sambandet mellan sjukskrivning och social problematik, där våld i nära relation är en del av problematiken.

Definitioner

De definitioner av våld mot närstående som denna handlingsplan utgår ifrån ser ut som följande:

Våld

Våld är ett mångtydigt begrepp som definieras på många olika sätt. Socialnämnden har enligt 5 kap 11§ SoL, ansvar för brottsoffer. I det avseendet är våld systematisk misshandel, grovt våld, sexuella övergrepp samt andra övergrepp som omfattas av brottsbalkens bestämmelser. Men socialnämnden har även ansvar för stöd till den som utsätts för den typen av våld som inte definieras som brottslig handling. Det kan t ex handla om psykiska och emotionella kränkningar eller ekonomiskt utnyttjande. Våldet som beskrivs nedan utförs i regel upprepane och i kombination med varandra.

Närstående

Begreppet närstående är könsneutralt och syftar på varje person som den våldutsatta bedöms ha en nära och förtroendefull relation till. Det kan vara makar, sambor, pojk- eller flickvänner, föräldrar, syskon, barn eller andra släktingar. Det kan även handla om andra personer som den utsatta har en beroendeställning till, vilket kan beaktas t ex vid missbruk eller en person som vårdas i hemmet med personlig assistans. Bedömning görs i det enskilda fallet om någon ska betraktas som närstående.

Våldets uttryck

Dessa definitioner är baserade på WHO`s fastställda definitioner av våld. Definitionerna ska enligt WHO vara utformade för att inte bara inkludera direkt fysiskt våld och död, utan även det som ger betydande påverkan på individ, familj, sjukvård och samhället i stort.

- **Fysiskt våld:** Kan innebära att förövaren ger örfilar, slag med och utan tillhyggen, knivstick, sparkar och stryptag. Det kan även innebära att förövaren biter, river, drar i håret, bränner, skakar, knuffar.
- **Psykiskt våld:** Kan handla om hot, tvång, trakasserier, glåpord och förlöjliganden. Det kan även handla om att bli utsatt för kontroll och social isolering.
- **Sexuellt våld:** Kan innebära olika former av sexuellt påtvingade handlingar så som t ex samlag utan samtycke, bli tvingad att titta på pornografi, utsatt för sexuellt kränkande språk.
- **Försummelse/funktionshinderrelaterat våld:** Kan vara att den utsatta inte får behövlig hjälp med mat, medicin och hygien. Vägra hjälp ur sängen eller ta bort/förstöra hjälpmedel för den utsatte m.m.
- **Ekonomiskt och materiellt våld:** Detta kan innebära kontroll över ekonomin och konton. Den utsatte får inte ha insyn eller egna pengar. Förövaren kan förstöra bohag, värdesaker eller personliga tillhörigheter. I detta mönster kan även våld mot husdjur finnas med syfte att emotionellt skada den utsatte.

- **Latent våld:** Stark ilska och aggressivitet som är inbunden och visar sig i kroppshållning och kroppsuttryck och som skapar rädsla, upplevs som ett hot om våldsamma konsekvenser och/eller påminner om tidigare erfarenheter av fysiskt våld.

Målgrupper

- **Personer som utsätts för våld av närstående**
Det gäller samtliga våldsutsatta personer över 18 år, oavsett könsidentitet och sexuell preferens. Våldet sker både i parrelationer och i andra familj- släkt relationer samt i beroende ställning.
- **Barn som bevittnar våld av eller mot närstående och/eller själva utsätts för våld**
Personer under 18 år som utsätts för, eller tvingas bevittna, våld av föräldrar, syskon, familjehemsföräldrar och styvföräldrar, samt övriga släktingar som inte ingår i den närmsta familjen.
- **Personer som utövar våld mot närstående**
Insatser som riktar sig till våldsutövare är en viktig del i arbetet för att bekämpa våld i nära relationer. Att erbjuda och ge insatser enligt 4 kap 1 § SoL till den som utövar våld är dessutom en viktig del i förebyggande arbete. Kan även ses som en indirekt insats för att barn inte ska behöva bevittna våld.
- **Särskilt utsatta grupper**
I samhället finns grupper av individer som i detta sammanhang är extra sårbara. Det kan innebära om de blir utsatt för våld i någon form, särskilt allvarliga reaktioner, problem eller behov.

De grupper man talar om är:

Kvinnor med funktionshinder

Kvinnor med utländsk bakgrund

Kvinnor med missbruksproblem

Kvinnor i ett hederskontext

Äldre kvinnor

Personer som lever i samkönade relationer

Exempel på sårbarhetsfaktorer är:

- okunnighet kring de rättigheter man har
- socialt och ekonomiskt beroende av närstående eller samhället
- konflikt mellan närståendes och andras förväntningar
- isolering och ensamhet
- beroende av andra för att klara vardagen
- annat starkt beroende av våldutövare

Lagstiftning och kommunens ansvar

Det ansvar kommunen har gentemot våldsutsatt styrs främst av bestämmelser i socialtjänstlagen.

Enligt 5 kap 11 § SoL har socialtjänsten skyldighet att hjälpa brottsoffer. Där i omfattas både kvinnor och män, både i hetero- och homosexuella relationer samt barn. Det finns dock ett särskilt beaktande gällande våldsutsatta kvinnor i nära relation och barn som upplevt våld. Barn ska få det stöd som barnet behöver.

”Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra situationen. Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och hjälp som de behöver. Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.” (5kap 1§ SoL, Lag (2012:776)).

Utifrån vad lagen säger ska alltid utredning öppnas utan dröjsmål enligt 11 kap 1§ SoL, då en anmälan gällande utsatt barn inkommer till socialtjänsten.

Ärenden gällande vuxna ska utredning enligt 11 kap 1§ SoL öppnas utan dröjsmål då den utsatte har önskemål om stöd och hjälp. En utredning kan föranledas av en förhandbedömning, om orosanmälan gällande vuxen inkommit.

Övriga lagstyrda bestämmelser gällande kommunens ansvar som sätts i samband för stöd, hjälp samt förebyggande arbete är:

- 2 kap 1§ och 2 a kap 1§ SoL. *Socialnämnden har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och hjälp de behöver.*
- 3 kap 1§ SoL. *Socialnämnden har ansvar för individuella inriktade insatser som är anpassade efter den enskildes behov.*
- 3 kap 3§ SoL. *Insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Uppgifter ska utföras av personal med lämplig utbildning och erfarenhet, och att kvalitén ska utvecklas och säkras.*
- 4 kap 1§ SoL. *Rätten till bistånd från socialtjänst.*
- 5 kap 1§ SoL. *Socialnämnden ska verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden.*
- 5 kap 11 § SoL. *Socialnämndens ansvar gällande brottsoffer.*

Organisation och ansvarsfördelning

Organisationen Stöd Utveckling Hälsa, SUH, består av fyra verksamhetsområden, Socialtjänst och bistånd, Integration, LSS och Vård och omsorg.

Organisation och ansvarsfördelning ligger inom den nämnd som är ansvarig för området. Tilldelning av resurser styrs ytterst av politiska beslut. Handläggning och utredning ligger inom ramen för myndighetsutövning där socialtjänst och bistånd är ansvarig. Socialtjänst och bistånd fattar beslut om insatser som verkställs av den inom kommunen mest lämpade verkställande verksamhet eller ideell organisation som kommunen kan anlita efter avtal. Då behov finns ska beslutade insatser verkställas externt, t ex skyddade boenden.

Det ska vid anlitan av kommunens verkställare samt övriga aktörer, vara tydligt vem som har ansvar för vad. Den aktör som verkställer ett beslut är ansvarig utifrån det uppdrag som finns från socialtjänst och bistånd. Ansvar för uppföljning och utvärdering av insatser ligger hos socialtjänst och bistånd. Handläggning av ärende faller naturligt under socialtjänst och bistånd då det rör sig om myndighetsutövning i form av utredning och bedömning av insatser av behörig personal. Alla verksamhetsområden har eget ansvar för att upprätta egna rutiner för hur de ska hantera situationer då våld i nära relation uppdagas samt hur de agerar vidare i ett ärende.

Långsiktig vision och resultatmål med handlingsplanen

Genom utökad kompetensutveckling bland anställda och chefer, möjliggöra att våld kan identifieras och hanteras snabbare och att kvalitetssäkra insatser erbjuds. Rutiner kring arbetet med utsatta ska upprättas inom vart och ett av verksamhetsområdena för att säkerställa en effektiv ärendegång. Behovet finns även för att se över möjligheter till förbyggande arbete för både utsatta samt att förövare.

Resultatmålen utformning baseras på Socialstyrelsens öppna jämförelser för att kunna nå de mål som Socialstyrelsen vill att kommunerna ska efterleva:

- Tillgänglighet
- Helhetssyn och samordning
- Kunskapsbaserad verksamhet
- Trygghet/säkerhet

RESULTATMÅL

Mål: Ny handlingsplan införs i organisationen.

Resultatmål	Aktivitet	Ansvarig	När
Handlingsplanen ska implementeras i organisationen.	Handlingsplanen ska godkännas i Verksamhetsnämnden samt finnas tillgänglig för all personal via Insidan. Kontinuerlig uppföljning och revidering	Samordnare för socialtjänst/bistånd samt Öppenvårdsteam	2017-2020.

Mål: Tillgänglighet

Resultatmål	Aktivitet	Ansvarig	När
Alla i Bergs kommun ska veta var de kan vända sig för att få hjälp om de utsätts för våld i nära relationer eller är utövare av våld	Information ska finnas på offentliga platser, vara lättillgänglig, lättläst och översatt till flera språk.	Samordnare för socialtjänst/bistånd Samt Öppenvårdsteam	Uppdateras vid behov eller minst en gång per år
Informationen ska finnas på Bergs kommuns hemsida	Uppdatera info kontinuerligt samt göra info tillgänglig för alla utifrån språk och läsförståelse. Införa "INFO-generatorn"	Samordnare för socialtjänst/bistånd Samt Öppenvårdsteam	Kontinuerligt

Mål: Samordning och uppdaterade rutiner intern och externt

Resultatmål	Aktivitet	Ansvarig	När
Samverkansgrupp för området. Målet är en träff 2017 och 2018 träff två ggr/termin	Återuppta nätverket för Samvekan. (Bl a skola, integration, MVC/BVC; polis m.m.)	Samordnare för socialtjänst/bistånd samt Öppenvårdsteam	2017-2018
Aktuella samarbeten/överenskommelser med hälso- sjukvård, polis, ideella organisationer	Uppdatering med berörd ansvarig chef samt aktörer	Samordnare för socialtjänst/Bistånd samt Öppenvårdsteam. Berörd chef/ansvarig	2017
Tydliga rutiner och checklista för socialtjänst/bistånd gällande utsatta samt förövare	Nya och uppdaterade rutiner för tydlig ärendegång upprättas för handläggare inom socialtjänst och bistånd.	Samordnare för socialtjänst/bistånd. Enhetschef.	Omgående samt kontinuerlig uppföljning

Mål: Upprättade rutiner för verkställighet inom de fyra verksamhetsområdena.

Resultatmål	Aktivitet	Ansvarig	När
Tydliga rutiner för hantering av ärendegång inom LSS-verksamhet.	Upprätta rutiner i samråd med samordnare vid behov	Områdes-/enhetschefer	Påbörjas under 2017. Klar senast slut av 2017.
Tydliga rutiner för hantering av ärendegång inom vårdomsorg.	Upprätta rutiner i samråd med samordnare vid behov	Områdes-/enhetschefer	Påbörjas under 2017. Klar senast slut av 2017.
Tydliga rutiner för hantering av ärenden inom Integration	Upprätta rutiner i samråd med samordnare vid behov	Områdes-/enhetschefer	Påbörjas under 2017. Klar senast slut av 2017.
Tydliga rutiner för hantering av ärenden inom öppenvården	Samordnare upprättar rutiner i samråd med personal	Enhetschef/samordnare	Omgående samt kontinuerlig uppföljning.

Mål: Kompetensutveckling

Resultatmål	Aktivitet	Ansvarig	När
Övergripande kunskaper hos chefer och politiker inom organisationen, för att kunna identifiera våld i nära relation.	Införande av webbaserad utbildning inom mäns våld mot kvinnor och våld i närrelation. Samordnare utbildas till gruppleddare för utbildning. Utbildning sker i grupp eller enskilt.	Samordnare socialtjänst/bistånd och Öppenvårsteam	Uppstart under 2017 samt kontinuerligt
Övergripande kunskaper hos personal inom organisationen, för att snabbare kunna identifiera och bemöta våld i nära relationer.	Se ovan.	Samordnare socialtjänst/bistånd och Öppenvårsteam	Uppstart under 2017 samt kontinuerligt
Fördjupade kunskaper hos handläggare socialtjänst/bistånd.	Inventering av kunskapsbehov. Kalla/uppmana till utbildningar.	Samordnare samt enhetschef	2017 samt kontinuerligt
Metod stöd för handläggare socialtjänst/bistånd och Öppenvårdsteam samt övrig personal inom kommunen	Samordnare ska finnas tillgänglig för stöd i ärenden. Samordnarna ska kontinuerligt uppdatera kunskaper och metoder.	Samordnare för socialtjänst/bistånd och Öppenvårdsteam	Kontinuerligt

Mål: Säkerställa stöd och insatser gällande utsatta barn/unga och vuxna.

Resultatmål	Aktivitet	Ansvarig	När
Barn och ungas behov av skydd, stöd och insatser ska tryggas.	Uppdaterade rutiner. Implementering av KIBB samt Trappan som insatser under utredning/beviljade insatser. Tydlighet i akuta och långsiktiga åtgärder.	Samordnare i samarbete med enhetschefer för socialtjänst/bistånd samt Öppenvårdsteam och handläggare	Uppstart omgående med kontinuerlig uppföljning
Vuxna utsatta för våld ska erbjudas utredning för bedömning av lämpliga och insatser.	Uppdaterade rutiner. Implementering av FREDA. Tydliggöra vilka insatser som finns för målgruppen finns akut och långsiktigt.	Samordnare i samarbete med enhetschefer för socialtjänst/bistånd samt Öppenvårdsteam och handläggare	Uppstart omgående med kontinuerlig uppföljning

Övriga mål för kommunens arbete inom området

Resultatmål	Aktivitet	Ansvarig	När
Kartlagd förekomst av våld i nära relation i kommunen.	Sammanställa registrerade ärenden samt beviljade insatser samt övriga kontakter med socialtjänst/öppenvård utanför myndighetsutövning (rådgivning m.m.)	Samordnare för dialog med handläggare och behandlare	Kontinuerligt. Redovisas i samband med revidering av handlingsplan samt vid önskemål.
Reviderad delegationsordning för att underlätta ärendegång vid handläggning.	Samordnare har dialog med chefer och ordförande i nämnd.	Samordnare	2017
Rutiner för hantering av akuta ärenden via socialjour under beredskap.	Upprätta rutiner som säkerställer ärendegång för tjänstgörande under beredskap.	Samordnare i samråd med berörda.	Ses över inom snar framtid. Vid uppstart av den nya beredskapen ska fastlagda rutiner finnas.
Särskilt upprättade/reviderade rutiner för chefer och HR-avdelning gällande anställda inom kommunen som är utsatta.	Genomgång av ev. befintliga rutiner för chefer och HR-avdelningen.	HR-avdelningen	Inom snar framtid, senast innan slut av 2017.

Vägledning för professionella inom kommunen

För att få handledning och metodstöd kan yrkesverksamma inom kommunen vända sig till kommunens två samordnare inom området eller någon av nedanstående organisationer. Mer specifika rutiner för kontakter med andra myndigheter eller andra aktörer bör struktureras upp inom varje separat avdelning eller verksamhetsområde.

Samordnare Bergs kommun:

Eva Wallander, 070- 359 18 94

Åsa Karlgård, 076- 119 45 10

Centrum Mot Våld, CMV:

063- 14 32 66

Kvinnofridslinjen:

020- 50 50 50

Nationellt Centrum för Kvinnofrid, NCK:

Omfattande informations material finns på deras hemsida; www.nck.uu.se